УДК 378.147.88:74 https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series12.2025.27(72).7

НАРЦИСИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ УСПІШНОСТІ

Юрій Кашпур
кандидат психологічних наук, доцент,
професор кафедри теоретичної та консультативної психології
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
01601, Україна, м. Київ, вул. Пирогова, 9
yu.m.kashpur@udu.edu.ua, https://orcid.org/0000-0002-0259-1137

Ярослав Молочко
аспірант кафедри теоретичної та консультативної психології
Український державний університет імені М.П.Драгоманова
01601, Україна, м. Київ, вул. Пирогова, 9
ya.a.molochko@udu.edu.ua, https://orcid.org/0009-0003-5867-8690

Анотація
У статті досліджується феномен нарцисичної спрямованості та його вплив на соціальну адаптацію та успішність особистості. Теоретично проаналізовано еволюцію поглядів на нарцисизм – від класичних психоаналітичних концепцій, до сучасних підходів, що розглядають нарцисизм як адаптивну рису, здатну виконувати конструктивну функцію в умовах соціального середовища. Розглянуто поняття нарцисичної спрямованості як динамічного утворення, що може ситуативно активуватися й сприяти ефективній самопрезентації, регуляції самооцінки, зміцненню особистісної цілісності та досягненню соціального визнання. Систематизовано наукові підходи до розмежування адаптивного і неадаптивного нарцисизму. Зроблено акцент на особливостях вияву адаптивних нарцисичних рис у формі впевненості, амбіційності та лідерстві. Натомість неадаптивні вияви асоціюються з емоційною нестабільністю, браком емпатії та маніпулятивною поведінкою. Описано, як нарцисична спрямованість може бути фактором соціального успіху або, навпаки, чинником дезадаптації залежно від індивідуальних особливостей особистості та контексту її взаємодії з соціумом. Особлива увага приділяється методам теоретичного аналізу для глибшого розуміння структури і функцій нарцисичної спрямованості. Акцентовано увагу на практичному значенні результатів для психотерапії, соціальної роботи та профілактики дезадаптації осіб з вираженими нарцисичними рисами. Обґрунтовано роль психологічної обізнаності, емоційного інтелекту та емпатійної взаємодії у зниженні негативних наслідків деструктивного нарцисизму. Окреслено перспективи подальших досліджень щодо вдосконалення методів діагностики та психологічного супроводу осіб з нарцисичним симптомокомплексом. Отримані результати можуть бути використані в освітній, клінічній та соціально-психологічній практиці для підтримки особистостей у процесі їхнього самозростання та адаптації.
Ключові слова: нарцисизм, нарцисична спрямованість, соціальна успішність, адаптивний нарцисизм, неадаптивний нарцисизм, самооцінка, соціальна адаптація.

Вступ

Нарцисизм як психічне явище був вперше детально описаний у класичній психології в середині XX століття. У традиційному розумінні нарцисизм пов'язаний із надмірною

самозакоханістю, бажанням бути об'єктом уваги, перевищенням власної значущості, а також, відсутністю емпатії до інших. Перші дослідження цього феномену зосереджувалися на патологічному аспекті нарцисизму, зокрема у вигляді нарцисичного розладу особистості (НРО), який входив до класифікацій психічних захворювань.

У сучасному контексті дослідження нарцисизму розширюються, акцентуючи увагу на його адаптивних аспектах. Замість того, щоб вважати нарцисизм лише патологічним проявом, все більше вчених, таких як П. Вінек (Wink, 2021), В. Кіт Кемпбелл та Ж. Твенж (Twenge & Campbell, 2019), починають розглядати його як функціональну рису, яка може сприяти досягненню соціальних та професійних успіхів. Тому на сьогодні нарцисизм розглядається як складний феномен, що включає як деструктивні, так і конструктивні прояви в поведінці особистості.

Нарцисична спрямованість, на відміну від класичного нарцисизму, не є сталою та деструктивною. Вона більш гнучка й динамічна, адаптується до конкретних соціальних і особистісних обставин, виконуючи функції самозбереження та самопрезентації. Ця спрямованість включає в себе вміння управляти власною самооцінкою, контролювати емоційні реакції та будувати ефективні стратегії взаємодії з іншими людьми. Як результат, вона може сприяти покращенню соціальної успішності, забезпечуючи особистості можливість ефективніше адаптуватися до вимог сучасного соціального середовища (Jean Twenge & W. Keith Campbell, 2019).

Ключовим аспектом нарцисичної спрямованості є її гнучкість у прояві. Ці властивості можуть бути ситуативно активовані під впливом життєвих обставин, кризових ситуацій або викликів, що виникають у процесі соціалізації. Важливою рисою такої спрямованості є її адаптивна функція – здатність надавати особистості певну форму соціальної мобільності та стабільності через регулювання власного сприйняття себе й формування позитивних соціальних образів (Болтівець, 2020).

Згідно з сучасними теоріями (Twenge & Campbell, 2019), нарцисична спрямованість може відігравати позитивну роль у розвитку особистісних якостей, необхідних для ефективної самопрезентації та успішної взаємодії з соціумом. Це дозволяє особистості досягати високого рівня соціальної адаптації, самореалізації та навіть професійного росту, забезпечуючи собі прихильність, підтримку та визнання з боку інших людей. Однак варто зазначити, що цей феномен не слід трактувати як універсальний шлях до успіху, оскільки його функціонування залежить від індивідуальних особливостей особистості та контексту соціальної взаємодії.

Мета дослідження полягає у теоретичному досліджені нарцисичної спрямованості як структурного компонент особистості, що сприяє соціальній адаптації та успішності, а також визначити її особливості, динамічні прояви та відмінності від клінічного нарцисизму.

Завданням дослідження є: 1) проаналізувати теоретичні підходи до вивчення нарцисизму в межах нормативного функціонування особистості; 2) розглянути зв’язок між вираженістю нарцисичної спрямованості та аспектами соціальної адаптації, саморегуляції й міжособистісної взаємодії.

Методи дослідження

У контексті дослідження нарцисичної спрямованості та її впливу на соціальну успішність важливо застосовувати ряд теоретичних методів, які дозволяють більш глибоко зрозуміти складність цього феномену, дослідити його зв’язки з іншими аспектами особистості та соціального функціонування. Методи теоретичного дослідження, що застосовуються в психології, мають на меті розробку чітких концепцій і моделей для аналізу механізмів

нарцисизму, його проявів у поведінці особистості, а також визначення можливих наслідків у соціальній сфері.

Один із основних методів, який використовується в теоретичному дослідженні нарцисичної спрямованості, – це аналіз наукових текстів (літературний огляд). Цей метод полягає в систематичному вивченні наукових праць, статей, монографій та інших джерел, що присвячені різним аспектам нарцисизму, від його класичних концепцій до сучасних підходів. Літературний огляд дозволяє оцінити стан наукових знань, визначити ключові теорії та гіпотези, що стосуються нарцисизму, виявити існуючі прогалини в дослідженнях, що створює основу для подальших теоретичних розробок. Завдяки цьому методу можна сформулювати нові наукові запити та виявити недосліджені аспекти, які можуть стати основою для подальших досліджень у цій галузі (Гладка Н.В., 2020).

Концептуальний аналіз є наступним важливим методом теоретичного дослідження, який полягає у чіткому визначенні та уточненні основних понять, що використовуються в дослідженні. У випадку з нарцисизмом це означає визначення таких термінів, як «нарцисизм», «спрямованість», «соціальна успішність», «патологічний нарцисизм» та інші .

З метою побудови логічної структури дослідження та прогнозування можливих взаємозв'язків між компонентами нарцисичної спрямованості було використано теоретичне моделювання. Цей метод дозволив окреслити потенційні шляхи впливу нарцисичних рис на соціальні результати особистості та виділити адаптивні й неадаптивні форми їх реалізації.

Історико-аналітичний метод застосовується для аналізу розвитку наукових концепцій про нарцисизм і нарцисичну спрямованість. Цей метод дозволяє простежити еволюцію наукових поглядів на нарцисизм від його перших згадок у працях Фрейда, до сучасних теорій, що включають різні аспекти патопсихології та соціальної психології.

Порівняльний аналіз є важливим методом, що дозволяє порівняти різні підходи до розуміння нарцисизму та його проявів у різних контекстах. Зокрема, порівняння теорій Кохута, Кернберга, Фройда та інших дає змогу виявити спільні риси й відмінності в їх розумінні нарцисизму, що дозволяє побудувати більш узгоджену теорію. Порівняльний аналіз дає можливість досліджувати, як різні типи нарцисизму (грандіозний, прихований, вразливий) можуть проявлятися в соціальному житті та як вони впливають на соціальну успішність (Kramer, Pascual-Leone, Rohde & Sachse, 2021).

Усі ці методи дозволяють створити теоретичну основу для розуміння нарцисичної спрямованості, її структурних компонентів і механізмів взаємодії з іншими аспектами особистості. Вони також дають змогу розробити рекомендації для практичного застосування в психотерапії та соціальній адаптації осіб з вираженими нарцисичними рисами.

Результати та дискусії

Термін «нарцисизм» був вперше введений в науковий обіг англійським психоаналітиком Г. Еллісом, який спирався на міф про Нарциса, що закохався в своє власне відображення, і використовував його для опису певних форм поведінки. Пізніше, у психологічній теорії, З. Фройд розширив цей термін, вказавши на специфічний напрямок лібідо, спрямованого на власне «Я», а не на зовнішні об'єкти. Науковець розрізняє первинний нарцисизм (притаманний немовляті, коли вся лібідо спрямована на себе) і вторинний нарцисизм (повернення лібідо на «Я» у пізнішому віці, як механізм психологічного захисту або симптом патології). Автор концепції вважав, що особи з високим рівнем нарцисизму можуть мати специфічну стратегію соціальної адаптації: вони не шукають любові, а

вимагають обожнювання; вони не будують глибоких взаємин, а зосереджуються на підтримці ідеалізованого образу себе. Така адаптація ефективна в деяких соціальних ролях – наприклад, у шоу-бізнесі, політиці, бізнесі.

З. Фройд і його послідовники, такі як О. Кернберг, Х. Кохут та інші, досліджували нарцисизм в контексті його патологічних форм, визначаючи його як розлад особистості, що може призводити до серйозних порушень в міжособистісних стосунках і функціонуванні особистості загалом (Аспер, 2022).

Однак останні дослідження свідчать про те, що нарцисизм не завжди має патологічний характер і може бути представленим як нормальний, навіть необхідний компонент особистісного розвитку. Це уможливлює виникнення концепції нарцисичного симптомокомплексу, який включає в себе варіативні риси, що можуть активізуватися в певних ситуаціях, і сприяти досягненню соціальної успішності.

Існує кілька теоретичних моделей, які пояснюють зв'язок між нарцисизмом і соціальною адаптацією. Наприклад, модель соціальної адаптації, запропонована Т. Пінкусом і колегами (Cain, Pincus & Ansell 2018), передбачає, що нарцисизм може бути або адаптивним, або деструктивним в залежності від контексту. Адаптивний нарцисизм, за цією моделлю, допомагає особистості інтегруватися в соціальні структури, забезпечуючи підтримку та привертаючи увагу, тоді як неадаптивний нарцисизм призводить до ізоляції та соціальних конфліктів.

Сучасні дослідження також підтверджують цей підхід. Наприклад, Е. Міллер та інші (Miller, Lynam, Hyatt & Campbell, 2021) розглядає двозначність впливу нарцисизму на особистісні та соціальні результати. Автори поділяють нарцисизм на адаптивний і неадаптивний, вказуючи, що він може сприяти успіху або спричиняти проблеми залежно від контексту.

Жан М. Твенге та В. Кемпбелл (Twenge & Campbell, 2019) досліджують зростання нарцисизму в американській культурі, підкреслюючи, що це явище стало поширеним серед молоді, особливо студентів коледжів. Вони виявили, що рівень нарцисизму серед студентів значно зріс з 1980-х років, що свідчить про культурні зміни, які сприяють розвитку нарцисичних рис особистості. Ці фактори сприяють формуванню культури, де нарцисичні риси не лише прийнятні, але й заохочуються.

Нарцисичну спрямованість можна розглядати як сукупність особистісних характеристик, що мають варіативний, а не сталий характер. Така спрямованість включає в себе ряд рис, таких як підвищена самооцінка, схильність до самопрезентації, прагнення до визнання з боку оточення, а також потребу в позитивному зворотному зв'язку. Вона може бути активована в умовах соціального середовища, де для досягнення успіху необхідно мати чітке розуміння власної важливості та використовувати стратегічні способи взаємодії з іншими людьми.

Одним із ключових напрямів сучасного вивчення нарцисизму є його розгляд як потенційного чинника соціальної успішності. У цьому контексті особливої уваги заслуговують концепції П. Вінека (Wink, 2021), В. Кіта Кемпбелла та Ж. Твенж (Twenge & Campbell, 2019), які представляють різні, але взаємодоповнюючі підходи до інтерпретації нарцисизму в індивідуальному та соціокультурному вимірах.

В. Кіт Кемпбелл, один із провідних дослідників нарцисизму у соціальному контексті, розглядає його як еволюційно обґрунтовану соціальну стратегію, спрямовану на досягнення впливу, популярності та лідерських позицій. У дослідженнях Кемпбелла доведено, що

нарцисичні індивіди демонструють високу ефективність у контекстах, які вимагають активної самопрезентації, швидкого прийняття рішень і конкуренції за ресурси. Він стверджує, що нарцисизм, незважаючи на його асоціацію з міжособистісними конфліктами, може бути перевагою в середовищах, де цінується впевненість у собі, харизма та соціальна енергія (Twenge & Campbell, 2019).

Ж. Твенж пояснює це зростання нарцисизму впливом культурних факторів – популяризацією самозосередженості, надмірного підвищення самооцінки у шкільній освіті, індустрії самопокращення та соціальних мереж. Вона підкреслює, що в сучасній культурі індивідуалізму нарцисичні риси такі як: прагнення до слави, публічної уваги, демонстративного самовираження часто сприймаються як норма або, навіть як цінність.

П. Вінк запропонував диференційоване розуміння нарцисизму, виокремивши дві основні форми: грандіозний (overt) та вразливий (covert) нарцисизм. Грандіозний нарцисизм асоціюється з відкритою демонстрацією переваги, домінуванням, високою самооцінкою та прагненням до лідерства. Натомість вразливий нарцисизм характеризується прихованістю, сором'язливістю, підвищеною чутливістю до оцінки з боку інших, потребою у визнанні при низькому рівні впевненості в собі (Wink, 2021).

У працях П. Вінека підкреслюється, що обидві форми нарцисизму можуть виконувати адаптивну функцію у процесі соціальної взаємодії. Зокрема, грандіозний нарцисизм у помірному прояві може сприяти досягненню соціального успіху за рахунок активної самопрезентації, амбітності та харизматичності. Науковець підкреслює, що нарцисизм не є виключно патологічним явищем, а радше континуумом, на якому здорові прояви можуть мати позитивне значення для адаптації особистості.

Науковці П. Мітра та Ю. Флау (Mitra & Fluyau, 2020) підкреслюють необхідність урахування двох основних форм нарцисизму запропонованих авторм. Грандіозний нарцисизм, на думку науковців, характеризується впевненістю у власній величі, домінуванням і зверхністю, що часто призводить до успіху в соціальних й професійних сферах. Вразливий нарцисизм, навпаки, проявляється через емоційну чутливість, схильність до сорому та тривожності, що може перешкоджати ефективній інтеграції в соціум і спричиняти соціальні труднощі.

Автори пропонують розширити клінічне розуміння НРЛ, включивши ці різні фенотипи, та закликають до більш динамічної, багатовимірної моделі, що дозволить точніше відображати як адаптивні, так і дезадаптивні аспекти нарцисизму в клінічній та дослідницькій практиці.

У психології виділяють кілька форм нарцисизму, зокрема прихований і перверзний (антисоціальний) нарцисизм, які по-різному впливають на соціальну успішність. Особистості з явними рисами прихованого нарцисизму, хоча й мають зовнішні ознаки сором'язливості та тривожності але часто маскують свої маніпулятивні тенденції за виглядом сором’язливості та невинності. Такі вияви дають їм можливість досягати соціального успіху через непрямі методи, такі як пасивно-агресивна поведінка та прагнення до помсти. Друга форма нарцисизму, в свою чергу, може проявлятися в більш екстремальних варіантах, що призводять до серйозних соціальних конфліктів. Особистості з таким типом нарцисизму (антисоціальним) часто використовують інших людей як інструменти для досягнення своїх цілей, що може підривати їхні соціальні зв'язки й навіть загрожувати їхній соціальній стабільності (Баранова & Уханова, 2024).

Концепція С. Болтівця (Болтівець, 2020) розглядає нарцисизм як складний психологічний феномен, що має різні прояви та впливає на соціальну адаптацію особистості.

Автор акцентує увагу на багатовимірності цього явища, яке включає в себе як позитивні, так і негативні аспекти, що можуть визначати як успішність особистості в соціальному середовищі, так і її схильність до дезадаптації.

В рамках своєї концепції С. Болтівець визначає нарцисизм не лише як психічний розлад, а й як адаптивну рису, що здатна сприяти розвитку особистості в певних соціальних умовах. Так, адаптивний нарцисизм характеризується такими рисами як: впевненість у собі, амбіційність, прагнення до лідерства, що може допомогти особистості інтегруватися в соціальні структури та досягти високого соціального статусу. Натомість неадаптивний нарцисизм, за його словами, проявляється в емоційній нестабільності, маніпулятивній поведінці та схильності до міжособистісних конфліктів, що може призводити до ізоляції та соціальної дезадаптації.

Особистості з вираженною нарцисичною спрямованістю можуть досягати високого рівня соціальної успішності завдяки здатності управляти своєю репутацією, формувати привабливий соціальний образ і надавати особливу увагу тому, як їх сприймають інші. Вони виявляються більш ефективними в ролі лідерів, перемовників або публічних осіб, оскільки здатні створювати враження значущості, що веде до підвищеної прихильності та довіри з боку оточуючих.

Необхідно зазначити, що нарцисична спрямованість не завжди є панацеєю для соціальної успішності. Якщо вона проявляється надмірно, це може призвести до негативних наслідків у міжособистісних стосунках, таких як конфлікти, маніпуляції чи експлуатація інших людей (Васильєва, 2021). Тому важливо розрізняти адаптивні та патологічні прояви нарцисизму.

В умовах сучасної культури, де акцент на індивідуальних досягненнях і самовираженні значною мірою сприяє розвитку нарцисичних рис, ці характеристики можуть бути заохочені і навіть високо оцінені, що забезпечує певну соціальну підтримку для таких індивідів. Однак в умовах надмірної вираженості нарцисичних рис такі особистості можуть зіткнутися з серйозними проблемами у міжособистісній взаємодії, що обумовлено схильністю до маніпуляцій, відсутністю емпатії та прагненням до постійного підтвердження власної значущості.

В межах здорового функціонування нарцисизм може сприяти соціальній успішності, тоді як патологічні форми, пов’язані з грандіозністю та відсутністю емпатії, можуть призводити до соціальної дезадаптації та проблем у взаємодії з оточенням.

Перспективи подальших досліджень у межах обраної теми полягають у поглибленому вивченні механізмів формування та прояву нарцисичної орієнтації в різних соціокультурних умовах. Особливу увагу варто приділити розробці та вдосконаленню психодіагностичних інструментів, що дозволять точніше визначати рівень адаптивності нарцисичних рис. Актуальним є також вивчення ефективних психологічних стратегій підтримки осіб із вираженим нарцисичним симптомокомплексом, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту, емпатії та соціальної відповідальності. Подальші дослідження можуть сприяти створенню інноваційних підходів у психотерапевтичній практиці, освітньому процесі та соціально-психологічному супроводі особистості в умовах сучасного суспільства.

Висновки

Отже, нарцисична спрямованість виявляється як багатогранне психологічне явище, що охоплює когнітивні, емоційні та поведінкові риси, які здатні відігравати як адаптивну, так і

деструктивну роль у процесі соціальної адаптації. Адаптивний нарцисизм, що включає впевненість у собі, високий рівень самооцінки, уміння до самопрезентації та лідерські якості, сприяє досягненню соціальної успішності в конкурентному середовищі.

Разом з тим, за надмірного посилення або спотвореного розвитку, нарцисична спрямованість може набувати деструктивних форм і ускладнювати процеси соціальної адаптації. Саме тому розуміння цієї амбівалентності є ключовим для формування здорової, цілісної особистості, здатної до гармонійної взаємодії з соціальним середовищем. Урахування балансу між адаптивними й потенційно ризикованими проявами нарцисизму дає змогу ефективно інтегрувати індивіда в соціум, підтримуючи його психологічне благополуччя та соціальну успішність.

Подальші дослідження нарцисичної орієнтації мають на меті глибше розкрити її адаптивний потенціал та умови, за яких вона сприяє особистісному зростанню. Важливим напрямом є також удосконалення методів психодіагностики та розробка ефективних програм психологічної підтримки для осіб із вираженими нарцисичними рисами.

Література

1. Аспер, К. (2022). *Психологія нарцисічної особистості: Внутрішня дитина та самооцінка*. Київ : Аспер.
2. Баранова, Н.В., & Уханова А.І. (2024). Нарцисичний розлад особистості. *Матеріали до 80-ї звітної студентської наукової конференції. Секція «Факультету психології та соціальної роботи». Підсекція «Психологія» (м. Одеса, 23–25 квітня 2024 року),* (с. 32-37). Одеса : ОНУ ім. І.І. Мечникова. Режим доступу: https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/54c7ea91-5605-46d6-aa99-1be871f0d143/content
3. Болтівець, С.І. (2020). Нарцисизм. І.М. Дзюба, А.І. Жуковський & М.Г. Железняк (Ред.). *Енциклопедія Сучасної України.* Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. Режим доступу: https://esu.com.ua/article-71142
4. Васильєва, Г.В. (2021). Нарцисичні прояви та сепараційна тривога. *Психологія особистості, 22,* 57-61. Режим доступу: http://habitus.od.ua/journals/2021/22-2021/11.pdf
5. Гладка, Н.В. (2020). Нарцисизм на межі між літературознавством і психологією. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка, 11*(198), 25-30.
6. Фройд З. (2021) *Вступ до психоаналізу. Нові висновки*. Київ : Навчальна книга Богдан.
7. Cain, N.M., Pincus, A.L., & Ansell, E.B. (2018). Narcissism at the crossroads: Phenotypic description of pathological narcissism across theory, social/personality psychology, and psychiatric diagnosis. *Clinical Psychology Review, 28,* 638-656. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2018.07.005
8. Campbell, W.K., & Crist, C. (2020). *The new science of narcissism: Understanding one of the greatest psychological challenges of our time - and what you can do about it.* United States of America : Sounds True.
9. Kramer, U., Pascual-Leone, A., Rohde, K.B., & Sachse, R. (2021). The role of shame and self-compassion in psychotherapy for narcissistic personality disorder: An exploratory study. *Clinical Psychology & Psychotherapy, 25*(2), 272-282. https://doi.org/10.1002/cpp.2429
10. Miller, J.D., Lynam, D.R., Hyatt, C.S., & Campbell, W.K. (2021). The role of narcissism in adaptive and maladaptive outcomes. *Current Opinion in Psychology, 18,* 1-5. https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.07.020

11. Mitra, P., & Fluyau, D. (2020). *Narcissistic Personality Disorder*. Florida : Stat Pearls Publishing. Режим доступу: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK556001/
12. Twenge, J.M., & Campbell, W.K. (2019). Cultural Individualism Is Linked to Later Onset of Adult-Role Responsibilities Across Time and Regions. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *49*(4), 673–682. https://doi.org/10.1177/0022022118764838
13. Twenge, J.M., & Campbell, W.K. (2019). *The Narcissism Epidemic: Living in the Age of Entitlement*. New York : Atria Books.
14. Wink, P. (2021). Two faces of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, *61*(4), 590-597. https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.4.590

References

1. Asper, K. (2022). *Psykholohiia nartsysichnoi osobystosti: Vnutrishnia dytyna ta samootsinka [Psychology of the Narcissistic Personality: Inner Child and Self-Esteem]*. Kyiv : Asper [in Ukrainian].
2. Baranova, N.V. (2024). Nartsysychnyi rozlad osobystosti [Narcissistic personality disorder]. Proceedings from FPSW'24: *Materialy do 80-yi zvitnoi studentskoi naukovoi konferentsii. Sektsiia «Fakultetu psykholohii ta sotsialnoi roboty». Pidsektsiia «Psykholohiia» – Materials for the 80th reporting student scientific conference. Section «Faculty of Psychology and Social Work». Subsection «Psychology» (Odesa, April 23-25, 2024).* (pp. 32-37). Odesa : ONU im. I. I. Mechnykova [in Ukrainian].
3. Boltivets, S.I. (2020). Nartsysyzm. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Narcissism]. In I.M. Dziuba, A.I. Zhukovsky & M.G. Zheleznyak (Eds.). *Encyclopedia of Modern Ukraine*. Retrieved from https://esu.com.ua/article-71142 [in Ukrainian].
4. Vasylieva, H.V. (2021). Nartsysychi proiavy ta separatsiina tryvoha [Narcissus manifestations and separation anxiety]. *Psykholohiia osobystosti – Psychology of Personality*, *22*, 57-61. Retrieve form http://habitus.od.ua/journals/2021/22-2021/11.pdf [in Ukrainian].
5. Hladka, N.V. (2020). Nartsysyzm na mezhi mizh literaturoznavstvom i psykholohiieiu [Narcissism on the border between literary studies and psychology]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*, *11*(198), 25-30 [in Ukrainian].
6. Freud, Z. (2021). *Vstup do psykhoanalizu. Novi vysnovky [Introduction to Psychoanalysis. New Findings]*. Kyiv: Navchalna knyha Bohdan [in Ukrainian].
7. Cain, N.M., Pincus, A.L., & Ansell, E.B. (2018). Narcissism at the crossroads: Phenotypic description of pathological narcissism across theory, social/personality psychology, and psychiatric diagnosis. *Clinical Psychology Review*, *28*, 638-656. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2018.07.005
8. Campbell, W.K., & Crist, C. (2020). *The new science of narcissism: Understanding one of the greatest psychological challenges of our time - and what you can do about it.* United States of America : Sounds True.
9. Kramer, U., Pascual-Leone, A., Rohde, K.B., & Sachse, R. (2021). The role of shame and self-compassion in psychotherapy for narcissistic personality disorder: An exploratory study. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, *25*(2), 272-282. https://doi.org/10.1002/cpp.2429
10. Miller, J.D., Lynam, D.R., Hyatt, C.S., & Campbell, W.K. (2021). The role of narcissism in adaptive and maladaptive outcomes. *Current Opinion in Psychology*, *18*, 1-5. https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.07.020
11. Mitra, P., & Fluyau, D. (2020). *Narcissistic Personality Disorder*. Florida : Stat Pearls Publishing. Retrieve form https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK556001/
12. Twenge, J.M., & Campbell, W.K. (2019). Cultural Individualism Is Linked to Later Onset of Adult-Role Responsibilities Across Time and Regions. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *49*(4), 673–682. https://doi.org/10.1177/0022022118764838

13. Twenge, J.M., & Campbell, W.K. (2019). *The Narcissism Epidemic: Living in the Age of Entitlement*. New York : Atria Books.
14. Wink, P. (2021). Two faces of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology, 61*(4), 590-597. https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.4.590

NARCISSISTIC ORIENTATION AS A FACTOR OF SOCIAL SUCCESS

Yuriy Kashpur
PhD of Psychologi, Associate Professor,
Professor of the Department of Theoretical and Counseling Psychology
Mykhailo Dragomanov State University of Ukraine
9, Pyrohov Str., Kyiv, Ukraine, 01601
yu.m.kashpur@udu.edu.ua, https://orcid.org/0000-0002-0259-1137

Yaroslav Molochko
Postgraduate Student of the Department of Theoretical and Counseling Psychology
Mykhailo Dragomanov State University of Ukraine
9, Pyrohov Str., Kyiv, Ukraine, 01601
ya.a.molochko@udu.edu.ua, https://orcid.org/0009-0003-5867-8690

Abstract
The article examines the phenomenon of narcissistic orientation and its impact on social adaptation and personal success. The evolution of views on narcissism is theoretically analyzed - from classical psychoanalytic concepts to modern approaches that consider narcissism as an adaptive trait capable of performing a constructive function in the social environment. The concept of narcissistic orientation as a dynamic formation that can be situationally activated and contribute to effective self-presentation, self-esteem regulation, strengthening of personal integrity and achievement of social recognition is outlined. The scientific approaches to distinguish between adaptive and maladaptive narcissism are systematized. The emphasis is set on the peculiarities of manifestation of adaptive narcissistic traits in the form of confidence, ambition and leadership. In contrast, maladaptive manifestations are associated with emotional instability, lack of empathy, and manipulative behavior. The article describes how narcissistic orientation can be a factor of social success or, conversely, a factor of maladjustment, depending on the individual characteristics of the personality and the context of his or her interaction with society. Particular attention is paid to the methods of theoretical analysis for a deeper understanding of the structure and functions of narcissistic orientation. The practical significance of the results for psychotherapy, social work, and prevention of maladjustment of individuals with distinct narcissistic traits is emphasised. The role of psychological awareness, emotional intelligence and empathic interaction in reducing the negative consequences of destructive narcissism is substantiated. Prospects for further research on improving the methods of diagnosis and psychological support for people with narcissistic symptom complex are outlined. The results obtained can be used in educational, clinical and socio-psychological practice to support individuals in the process of their self-growth and adaptation.

Keywords: narcissism, narcissistic orientation, social success, adaptive narcissism, maladaptive narcissism, self-esteem, social adaptation

Подано 26.04.2025
Рекомендовано до друку 06.05.2025